

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Δάντη: “Θεία Κωμωδία”
(Κ.Ν.Λ. Α΄ Λυκείου, σσ. 473-475)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Παραδείγματα ερωτήσεων ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ποια ήταν η Κίρκη και γιατί ο Οδυσσέας λέει ότι τον καθήλωσε επί ένα χρόνο στη Γαέτα;
2. Ποιος ήταν ο Αινείας;
3. α) Ποια συναισθήματα εκφράζει ο Οδυσσέας για τα μέλη της οικογένειάς του;
β) Πώς νοηματοδοτούν αυτά τα συναισθήματα την απόφασή του να μην επιστρέψει στην Ιθάκη, αλλά να συνεχίσει το ταξίδι του;
4. Ποια εσωτερική πάλη βιώνει ο Οδυσσέας στους στίχους 4-11;
5. α) Ποια τα κίνητρα του Οδυσσέα στην απόφασή του να συνεχίσει το ταξίδι του;
β) Πιστεύετε ότι αυτά τα κίνητρα δίνουν μια νέα διάσταση στον Ομηρικό Οδυσσέα;
6. Το ότι ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του είχαν πια γεράσει, ποια διάσταση δίνει στην απόφασή τους να συνεχίσουν το ταξίδι τους;
7. Ο Οδυσσέας μόλις πέρασε τις Ηράκλειες Στήλες συγκέντρωσε τους συντρόφους του και τους μίλησε.
α) Γιατί τους μίλησε σε αυτή τη δεδομένη στιγμή;
β) Τι τους είπε;
8. Ο Οδυσσέας επιθυμεί διακαώς να ταξιδέψει. Γι’ αυτό δε διστάζει να στερηθεί την οικογένειά του, την πατρίδα του, να υποστεί αφάνταστες ταλαιπωρίες και τελικά να αποδυθεί σε παράτολμο εγχείρημα το οποίο θα του στοιχίσει την ίδια του τη ζωή. Αξίζουν άραγε τα ταξίδια του Οδυσσέα τόσες θυσίες; Εξηγήστε.
9. Ποια εικόνα μας δίνει το απόσπασμα για τις γεωγραφικές γνώσεις των ανθρώπων της εποχής του Δάντη; Να στηρίξετε την απάντησή σας με αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος.

10. Ο Οδυσσέας, με την απόφασή του να διαβεί τις Ηράκλειες Στήλες, ξεπερνά το όριο που είχε θέσει στον άνθρωπο ένας ημίθεος, ο Ηρακλής. Ποιες σκέψεις σας γεννά αυτό το γεγονός για το εγχείρημα του Δαντικού Οδυσσέα;
11. Ποιο είναι το νόημα των στίχων 31-34;
12. Ο Δάντης στους στίχους 31-34 υποστηρίζει ότι η γνώση και η αρετή¹ καταξιώνουν τον άνθρωπο, διαφοροποιώντας τον ταυτοχρόνως από τα ζώα. Να σχολιάσετε αυτή τη θέση.
13. Ο Δάντης, μέσα από την παράκληση που απευθύνει ο Οδυσσέας προς τους συντρόφους του (στ. 24-34), ουσιαστικά καλεί τους ανθρώπους να έχουν την τόλμη να ζουν ενάρετα², επιδιώκοντας ταυτοχρόνως τη γνώση. Να σχολιάσετε αυτή την ερμηνεία των στίχων του Δάντη.
14. Ποιες γνώσεις μας παρέχουν οι στίχοι 40-44 για τη ναυσιπλοΐα κατά την εποχή του Δάντη;
15. Η ψυχή του Οδυσσέα, όταν διηγείται, μοιάζει πραγματικά να ξαναζεί το ταξίδι της και τα βάσανα που πέρασε. Συμφωνείτε μ' αυτή την άποψη;
16. «Και ο Πολικός μας τόσο χαμηλός που άγγιζε τη γραμμή της θάλασσας» (στ. 41-42). Να εξηγήσετε το νόημα των στίχων.
17. Ο θάνατος του Οδυσσέα είναι η τιμωρία του, γιατί θέλησε να διαβεί το απαγορευμένο κατώφλι, να σπρώξει δηλαδή τη γνώση σε όσα δεν είναι επιτρεπτό στον άνθρωπο να γνωρίζει. Να σχολιάσετε αυτή την άποψη.
18. Σε αυτό το απόσπασμα ο Δάντης καινοτομεί, δίνοντάς μας μια νέα εκδοχή της τελευταίας φάσης της ζωής του Οδυσσέα.
 - α) Σε τι διαφέρει ο Δαντικός Οδυσσέας από τον Ομηρικό;
 - β) Ποια εκδοχή προτιμάτε περισσότερο και γιατί;

¹ Στο στίχο 11 η λέξη «ανδρεία» να αντικατασταθεί με τη λέξη «αρετή» (valore στο Δάντη).
 Πρβλ. την ορθή μετάφραση του Ν. Καζαντζάκη («τα πάθη και τις αρετές του ανθρώπου») και του Γ. Σεφέρη («να γίνω έμπειρος της ανθρώπινης κακίας και της αρετής»).

² Το ίδιο ισχύει και για το στίχο 34 (εδώ ο Δάντης χρησιμοποιεί τη λέξη *virtute*).
 Πρβλ. τη μετάφραση του Γ. Σεφέρη «μα για ν' ακολουθείτε αρετή και γνώση» (όμοια ο Καζαντζάκης).

2.2. Παραδείγματα ερωτήσεων σύντομης απάντησης

1. Ο Δάντης αναφέρει το όνομα της συζύγου του Οδυσσέα, Πηνελόπης. Πώς έλεγαν το γιο του Οδυσσέα και τον πατέρα του;
2. Με ποιες λέξεις κλιμακώνει ο Δάντης το συναισθηματικό κόσμο του Οδυσσέα προς τα μέλη της οικογένειάς του;
3. Τι νομίζετε ότι πετυχαίνει ο Δάντης με τρία αλληπάλληλα «ούτε» (nè) στους στίχους 5-6;
4. Με ποια λέξη-κλειδί αποδίδει ο Οδυσσέας την επιθυμία του να γνωρίσει τον κόσμο;
5. Ποιο είναι το βασικό κίνητρο του Οδυσσέα στην απόφασή του να συνεχίσει το ταξίδι του;
6. Τι θέλει να γνωρίσει ο Οδυσσέας, όταν αποφασίζει να συνεχίσει το ταξίδι του;
7. Σε ποιο μέτρο έγραψε ο Δάντης τη *Θεία Κωμωδία*; ³
8. Σε ποια γλωσσική μορφή έγραψε ο Δάντης τη *Θεία Κωμωδία*; ⁴
9. Να χωρίσετε το ποίημα σε ενότητες και να τιτλοφορήσετε κάθε μία απ' αυτές.

2.3. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι «πάντες ...νθρωποι τοΛ ε²δέναι Ωρέγονται φύσει» (*Μετά τα Φυσικά* Α1. 980α 21). Πιστεύετε ότι αυτή η διαπίστωση βρίσκει εφαρμογή στο συγκεκριμένο απόσπασμα; Εξηγήστε.
2. Ο Οδυσσέας ποθούσε να ταξιδέψει και να γνωρίσει τον κόσμο. Χάριν αυτού στερήθηκε πατρίδα και οικογένεια και υπέστη φοβερές ταλαιπωρίες. Ήταν ορθή η απόφασή του; Την εγκρίνετε; Εξηγήστε.
3. Ο Οδυσσέας ταξίδεψε πολύ. Ο Σωκράτης έμεινε σε όλη του τη ζωή στην Αθήνα. Ποια στάση ζωής σας εκφράζει περισσότερο και γιατί;

³ Το μέτρο της Θείας Κωμωδίας είναι η terza rima (τερτσίνα). Δηλαδή κάθε στίχος αποτελείται από πέντε ιαμβικούς (υ-) πόδες με την προσθήκη μιας επιπλέον συλλαβής και κάθε στροφή έχει τρεις στίχους. Ο μεσαίος στίχος κάθε στροφής ομοιοκαταληκτεί με τον πρώτο και τον τρίτο στίχο της επόμενης στροφής, σύμφωνα με το σχήμα: αβα, βγβ, γδγ κ.λπ.

⁴ Ο Δάντης έγραψε τη *Θεία Κωμωδία* στη δημόδη γλώσσα της εποχής (δηλαδή στη γλώσσα που μιλούσε ο λαός) και όχι στα λατινικά, γεγονός που συνιστά «γλωσσική επανάσταση» για την εποχή εκείνη.

4. Ποιο είναι το κύριο επιχείρημα του Οδυσσέα, που έπεισε τους συντρόφους του να τον ακολουθήσουν στο τελευταίο του παράτολμο ταξίδι;
5. Ο Δάντης τοποθετεί τον Οδυσσέα στο κέντρο της ζωής και, βυθίζοντάς τον στη θάλασσα, τον υψώνει με δόξα. Αυτή η σύλληψη του Οδυσσέα ως ηρωικής μορφής υπερτερεί ακόμα και αυτής του Ομήρου. Συμφωνείτε; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

2.4. Παραδείγματα ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου

2.4.1. Ερωτήσεις της μορφής «σωστό-λάθος»

Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
1. Ο Οδυσσέας, κατά το Δάντη, μετά τη φυγή του από την Κίρκη επιστρέφει στην Ιθάκη.	☐	☐
2. Η φράση «πίσω από τον ήλιο να μάθουμε τι γίνεται» αποκαλύπτει την πίστη του Μεσαιωνικού ανθρώπου ότι η γη είναι επίπεδη.	☐	☐
3. Ο Δάντης με τη λέξη Σεβίλια εννοεί τη Σίβυλλα, τη γυναίκα - προφήτη της αρχαιότητας.	☐	☐
4. Οι στίχοι «Πέντε φορές θέριεψε κι άλλες τόσες εσθήση της Σελήνης το φέγγος» (στ. 42-44) σημαίνουν ότι ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του ταξίδευαν επί 5 μήνες.	☐	☐

2.4.2. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή:

1. «Το νησί των Σάρδων» (στ. 18) σχετίζεται με:
 - α) Το Σαρπηδόνα.
 - β) Το Σαρδανάπαλο.
 - γ) Τις Σάρδεις.
 - δ) Τη Σαρδηνία.

2. Ο Δάντης με το στίχο «το στενό κανάλι, που ο Ηρακλής έθεσε σύνορο στον άνθρωπο να μην το ξεπεράσει» (στ. 21-22) εννοεί:
- Τα στενά του Βοσπόρου.
 - Τα στενά της Μεσσήνας.
 - Τα στενά του Γιβραλτάρ.
 - Το στενό της Μάγχης.
3. Ο στίχος «και πετούσαμε στον ξέφρενο τον πλου, με τη στεριά ζερβά μας» (στ. 38-39) σημαίνει ότι ο Οδυσσέας έστριψε το καράβι του προς την κατεύθυνση των ακτών της:
- Βορειοδυτικής Ευρώπης.
 - Βορειοανατολικής Ευρώπης.
 - Αμερικής.
 - Αφρικής.

2.4.3. Ερωτήσεις σύζευξης

1. Να αντιστοιχήσετε τις λέξεις της στήλης Α με τα πρόσωπα της στήλης Β που ταιριάζουν:

A	B
γλυκιά μνήμη (dolcezza)	Λαέρτης
σέβας (ριέτα)	Πηνελόπη
το χρέος μου για αγάπη (debito amore)	Οδυσσέας
φλόγα (ή πόθος, ardore)	Τηλέμαχος

2. Να γράψετε δίπλα από κάθε αριθμό της στήλης Α το γράμμα του στοιχείου της στήλης Β που αντιστοιχεί. Κριτήριο της επιλογής σας να είναι σε ποια εποχή ανήκει (ιδεολογικά, πολιτιστικά, γεωγραφικά, μυθολογικά) κάθε στοιχείο της στήλης Α.

A	B
1. Κίρκη	α) Ελληνική Αρχαιότητα
2. Γαέτα	
3. Αινείας	β) Ρωμαϊκή Αρχαιότητα

4. Πηνελόπη	
5. «αυτήν που μ' έσπρωχνε ... των ανθρώπων» (στ. 9-11)	γ) Μεσαίωνα
6. Μαρόκο	δ) Προδρομικό στοιχείο της Αναγέννησης
7. Ηρακλής	
8. Σεβίλια	
9. «φθάσαμε στη δυτική άκρια του κόσμου» (στ. 26-27)	
10. «Για στοχαστείτε ... η γνώση» (στ. 31-34)	

2.5 Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ελεύθερης ανάπτυξης

A. Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των προτάσεων που ακολουθούν είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
1. Ο Οδυσσέας θέλει να συνεχίσει το ταξίδι του, γιατί θέλει να αποκτήσει φήμη.	☐	☐
2. Ο Οδυσσέας αποφασίζει να συνεχίσει το ταξίδι του, ωθούμενος από τον πόθο του για την πιο υψηλή γνώση.	☐	☐
3. Ο Οδυσσέας αποφασίζει να συνεχίσει το ταξίδι του, γιατί θέλει να γνωρίσει «τα πάθη και τις αρετές των ανθρώπων» (« <i>nizi umani e del valore</i> »).	☐	☐
4. Η «ύβρις» (αλαζονεία) του Οδυσσέα, ο οποίος ξεπέρασε τα ανθρώπινα όρια, διαβαίνοντας τις Ηράκλειες Στήλες, συνοδεύτηκε από την «...τη» (τιμωρία) του πνιγμού του από τα μανιασμένα κύματα.	☐	☐
- B. Να δικαιολογήσετε τις επιλογές σας.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Η ιστορία του Οδυσσέα είναι ένα θέμα που ενέπνευσε μεγάλο αριθμό καλλιτεχνών σε όλες τις εποχές. Τι νομίζετε ότι είναι εκείνο που έσπρωξε όλους αυτούς τους καλλιτέχνες να δημιουργήσουν λογοτεχνικά και εικαστικά έργα με θέμα τον Οδυσσέα;
2. Να ζωγραφίσετε, όσοι μπορείτε, τη σκηνή της βύθισης του πλοίου του Οδυσσέα.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Αφού διαβάσετε το *Διάλογο* του Δ. Σολωμού, να απαντήσετε στο ερώτημα: Τι το καινούργιο πρόσφερε ο Δάντης στα Ιταλικά γράμματα;
2. Τι συμβολίζει κατά τη γνώμη σας ο Οδυσσέας; Να γράψετε ένα δοκίμιο του οποίου η έκταση να μην υπερβαίνει τις 400 λέξεις.
3. Να συγκρίνετε το συγκεκριμένο απόσπασμα από τη *Θεία Κωμωδία* του Δάντη με το ποίημα «Ιθάκη» του Κ.Π. Καβάφη και το ποίημα «Πάνω σ' ένα ξένο στίχο» του Γ. Σεφέρη. Ποιο ποίημα σας αρέσει περισσότερο και γιατί;
4. Μια ομάδα μαθητών να αναλάβει να βρει και να παρουσιάσει στην τάξη εικαστικές αποδόσεις της *Θείας Κωμωδίας* του Δάντη. Οι μαθητές θα πρέπει να εξηγήσουν:
 - α) Ποιοι δημιούργησαν τα έργα.
 - β) Ποια συγκεκριμένα αποσπάσματα εικονογραφούν.
 - γ) Τι αναπαριστούν (αναλυτική περιγραφή).
5. Ο εθνικός μας ποιητής, Διονύσιος Σολωμός (1798-1857), βαθύς γνώστης και μελετητής της Ιταλικής γλώσσας και κουλτούρας, θαύμαζε ιδιαίτερα την ποίηση του Δάντη. Είναι χαρακτηριστικό ότι στον «Ύμνο εις την ελευθερία» βάζει ως μόντο ένα στίχο του Δάντη. Αφού διαβάσετε προσεκτικά το έργο του *Διάλογος* να απαντήσετε στο ερώτημα: Ποια στοιχεία της Δαντικής ποίησης αξιοποίησε ο Διονύσιος Σολωμός στο έργο του;
6. Μια ομάδα μαθητών να βρει τις αναφορές που κάνει ο Γ. Σεφέρης στην ποίηση του Δάντη στο Β' τόμο του έργου του *Δοκιμές*. Να τις συστηματοποιήσει και να τις παρουσιάσει στην τάξη.

7. Ο Άγγλος ποιητής Άλφρεντ Τένισον (1809 - 1892), εμπνεόμενος από το συγκεκριμένο απόσπασμα της Θείας Κωμωδίας του Δάντη που διδαχθήκατε, έγραψε το ποίημα “Όδυσσέας”. Αφού διαβάσετε αυτό το ποίημα (βλ. Κ.Ν.Λ. Β΄ Λυκείου, σσ. 387-391), να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:
- α) Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρουσιάζουν τα δύο ποιήματα;
 - β) Ποιο ποίημα σας αρέσει περισσότερο, του Δάντη ή του Τένισον και γιατί; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας αναφερόμενοι σε συγκεκριμένους στίχους των ποιημάτων.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΤΑΞΗ ΤΜΗΜΑ

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Δάντη: “Θεία Κωμωδία”

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Με ποιες λέξεις κλιμακώνει ο Δάντης το συναισθηματικό κόσμο του Οδυσσέα προς την οικογένειά του;

.....
.....
.....

Μονάδες 4

2. Ποια είναι τα κίνητρα του Οδυσσέα στην απόφασή του να συνεχίσει το ταξίδι του; Πιστεύετε ότι αυτά τα κίνητρα δίνουν μια νέα διάσταση στον Ομηρικό Οδυσσέα;

.....
.....
.....

Μονάδες 4

3. Ποια είναι τα κοινά γνωρίσματα του Ομηρικού και του Δαντικού Οδυσσέα;

.....
.....
.....

Μονάδες 4

4. Ο Οδυσσέας ταξίδεψε πολύ. Ο Σωκράτης έμεινε σε όλη του τη ζωή στην Αθήνα. Ποια στάση ζωής σας εκφράζει περισσότερο και γιατί;

.....

Μονάδες 4

5. Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
α) Ο Οδυσσέας, κατά το Δάντη, μετά τη φυγή του από την Κίρκη επιστρέφει στην Ιθάκη.	☐	☐
β) Η φράση «πίσω από τον ήλιο να μάθουμε τι γίνεται» αποκαλύπτει την πίστη του Μεσαιωνικού ανθρώπου ότι η γη είναι επίπεδη.	☐	☐
γ) Οι στίχοι «Πέντε φορές θέριασε κι άλλες τόσες εσθήση της Σελήνης το φέγγος» (στ. 42-44) σημαίνουν ότι ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του ταξίδευαν επί 5 μήνες.	☐	☐
δ) Ο Οδυσσέας θέλει να συνεχίσει το ταξίδι του, γιατί θέλει να αποκτήσει φήμη.	☐	☐

Μονάδες 2

6. Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή:

- Το απόσπασμα αυτό ανήκει στην ενότητα της *Θείας Κωμωδίας*:

α) Κόλαση	β) Καθατήριο
γ) Παράδεισος	δ) Είναι αυτόνομο ποίημα.

Μονάδα 1

- Ένα από τα γνωρίσματα του χαρακτήρα του Οδυσσέα είναι:

α) η αστοργία	β) η υπερηφάνεια
γ) ο τυχοδιωκτισμός	δ) η φιλομάθεια

Μονάδα 1